

Journal of Social Intervention: Theory and Practice –
2014 – Volume 23, Issue 4, pp. 89–93
URN:NBN:NL:UI:10-1-114638

ISSN: 1876-8830

URL: <http://www.journalsi.org>

Publisher: Igitur publishing, in cooperation
with Utrecht University of

Applied Sciences, Faculty of Society and Law

Copyright: this work has been published under a
Creative Commons Attribution-Noncommercial-No
Derivative Works 3.0 Netherlands License

Dr. Maurice Specht is onderzoeker bij Specht
in de Stad en mede-initiator van burgerinitiatief
Leeszaal Rotterdam West.

E-mail: maurice@spechtindestad.nl

Samen met Rineke Kraaij zijn zij de drijvende
krachten achter De Makers van Rotterdam.

Drs. Erik Sterk is associate lector bij het lectoraat
Dynamiek van de Stad van Hogeschool Inholland en
voorzitter van Voedseltuin Rotterdam.
E-mail: erik.sterk@inholland.nl

WIE WIL ER NU NIET SOCIAAL EN ONDERNEMEND ZIJN? HOE “HIP” SOCIAAL ONDERNEMERSCHAP HET SOCIAAL WERK UITDAAGT TOT VERNIEUWING

ERIK STERK,
MAURICE SPECHT

Welke rol speelt sociaal werk in de opkomende participatiesamenleving en welke rol zou ze kunnen spelen? De toch al wankelende positie die het sociaal werk heeft, staat van alle kanten onder druk. Tegenwoordig niet meer alleen door concurrenten of “concullega’s” op de markt van welzijn en geluk, maar nu ook door tal van nieuwe uitdagers: ondernemende burgers en professionals die zich met hippe, sociaal ondernemende initiatieven begeven op de markt van de participatiesamenleving. Een nieuwe markt met initiatiefrijke spelers, die zich laten voorstaan op het toepassen van duurzame principes uit de circulaire, ruil- en/of deeleconomie. Door deze

WIE WIL ER NU NIET SOCIAAL EN ONDERNEMEND ZIJN?

nieuwe uitdagers lijkt de autoriteit van sociaal werkers nog verder onder druk te komen staan. Of kijken we niet goed? Zijn we getuige van een transformatie van het traditionele sociaal werk naar nieuwe vormen van sociaal werk? We gaan op onderzoek in Rotterdam en schromen niet om onze eigen ervaringen in te zetten.

GEVESTIGDEN EN NIEUWKOMERS: WIE WIL ER NU NIET SOCIAAL ÉN ONDERNEMEND ZIJN?

De recente opkomst van de participatiesamenleving plaatst sociaal-culturele professionals volgens Spierts (2014) in het hart van de maatschappelijke ontwikkelingen. Hij vindt het opmerkelijk hoe jongerenwerkers, sociaal-cultureel werkers, opbouwwerkers en vormingswerkers er in al die stormen in slagen om hun professionaliteit, vakmanschap en ambachtelijkheid naar een hoger plan te tillen. Sociaal ondernemende burgers en wethouders zien dat anders, zo lijkt het. Sociaal werk werkt met verouderde ideeën en technieken, is de gedachte. Van de kant van de sociaal werkers wordt sociaal ondernemerschap in veel gevallen gezien als een bedreiging voor “het echte werk”. Maar hoe productief is die tegenstelling? Is het niet veel zinvoller om de blik te verbreden?

Als actieve burgers zijn we op verschillende manieren bezig in Rotterdam. Als actieonderzoekers bij De Makers van Rotterdam, als actieve bewoners in de eigen buurt en als sociaal ondernemende burgers bij initiatieven als Leeszaal West en Voedseltuin Rotterdam. We zijn sociaal, we zijn ondernemend, we zijn hip. Tenminste, als we ons mogen baseren op de aandacht van bestuurders en beleidsmakers voor ons “nieuwe sociaal werk”. Nieuw sociaal werk? Jazeker. De ideaaltypische “nieuwe” sociaal ondernemer in zorg, welzijn en werk heeft, voor wie goed kijkt, tal van kenmerken van een sociaal werker. Het is iemand die kansen van individu en omgeving kan keren. Het is tevens iemand met inzicht in sociale en politieke processen, die onderneemt voor de publieke zaak. Iemand ook, die in een gemeenschap een regisseursrol op zich durft te nemen. Maar eveneens iemand met agogische (!) kwaliteiten, zo blijkt uit ervaring.

De sociaal ondernemer als sociaal werker?! Dat mag zo zijn, maar toch is er geen haar op ons hoofd die onze ondernemende initiatieven in de stad zou willen typeren als sociaal werk. Waarom eigenlijk niet? De eerste reden is dat het fijner is om hip en vernieuwend te zijn. De recente opkomst van de participatiesamenleving lijkt de ondernemende burger en de sociaal ondernemer in het hart van de maatschappelijke ontwikkelingen te plaatsen. Het voelt goed om daar deel van uit te maken. De tweede reden is dat het traditionele sociaal werk volgens tal van kritische rapporten – waaronder die van de Gezondheidsraad – écht iets te bewijzen

heeft. Recentelijk haalde de Gezondheidsraad de vorige staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport aan, die stelde dat de kwaliteit van de beroepsuitoefening van sociaal werkers in het kader van de Wet maatschappelijke ondersteuning achterblijft bij de verwachtingen (Gezondheidsraad, 2014). In "Sociaal werk op solide basis" adviseert de Gezondheidsraad de sector om te investeren in een goed functionerend kennissysteem en een georganiseerde professie. Maar als we kijken naar het debat onder professionals over het nut, de noodzaak en de kwaliteit van het sociaal werk, dan rijst de vraag tot op welk niveau sociaal werkers invloed hebben op hun eigen toekomst.

Een effectieve vernieuwingsstrategie lijkt ons, om buiten de eigen beroepsgroep verbinding te zoeken met sociaal ondernemende burgers en professionals. Sociaal werk lijkt niet verdwenen, maar is "versluierd" aanwezig in tal van vernieuwende sociale en ondernemende praktijken in de stad. Van Hotspot Hutspot, een kookhuis (mede) gerund door kinderen en een chef-kok, tot Verhalenhuis Belvédère, waar verhalen en ontmoetingen tussen verschillende groepen het geluk van Rotterdam vergroten. Hoe kunnen we deze hybrides tussen sociaal ondernemerschap en sociaal werk het beste duiden? Niet door ze te typeren als een nieuwe (bedreigende) sector. Wel door goed te kijken naar de manieren waarop deze makers actief zijn in het sociale domein. Voor de nieuwe makers is er niet langer één oplossing voor elke opgave. Dus niet: maatschappelijk werk voor problemen van materiële en immateriële aard, sociaal pedagogische hulpverlening voor (problematisch) gedrag van individuen en groepen, en cultureel maatschappelijke vorming voor "bonding", "bridging" en "linking". Voor deze nieuwe makers staat de opgave en niet het vakgebied centraal. Het gaat daarentegen om vraagstukken als de noodzaak van organische gebiedsontwikkeling in stedelijke ontwikkelgebieden en om initiatieven gericht op het zoeken naar doorbraken op weg naar een nieuwe economie.

Als we van enige afstand kijken naar de Rotterdamse makersactiviteiten, dan zien we grofweg (combinaties van) drie strategische posities in het sociale domein, die zouden kunnen dienen als inspiratie voor (aankomende) sociale professionals:

- Samenwerken in netwerken vanuit flexibele concepten die zich makkelijk laten aanpassen aan veranderende omstandigheden. Rotterdamse voorbeelden zijn: "Creatief beheer", "Opzoomeren" en "Buurtlab". Zij werken met een toevoegingsmodel: niet het eigen product staat centraal, maar de vraag wat zij met en voor de direct betrokkenen kunnen toevoegen aan de bestaande situatie. Hun op waarde gerichte strategieën hebben steeds als doel om vanuit concrete vraagstukken waarde te creëren met bewoners.

WIE WIL ER NU NIET SOCIAAL EN ONDERNEMEND ZIJN?

- Het ontwikkelen van sociaal werk-strategieën. Het ontwikkelen van strategieën (denk aan het versterken van de wijk door het verbinden van leegstaande panden met sociaal werk en lokaal ondernemerschap) wordt geplaatst tegenover het uitvoeren van projecten of het centraal stellen van één doelgroep. Daarbij wordt er steeds samengewerkt met buurtbewoners, maar wordt ook geprobeerd (een deel van) hen economische kansen te bieden. Rotterdamse voorbeelden: Jeanne van Heeswijk en "Granny's Finest".
- De maatschappij als startpunt voor sociaal werk activiteiten. Niet de opdrachtgever wordt centraal gesteld, maar vragen vanuit de samenleving. Er wordt niet gewacht op een opdracht, maar de opdracht wordt langzamerhand gecreëerd. Een Rotterdams voorbeeld is "Leeszaal West", door ons opgevat als een ondernemende gemeenschap, waarin burgers een bepaald doel of belang met elkaar delen. De gemeenschap organiseert zich om niet zozeer iemand anders aan te spreken om dit belang te dienen, maar om hier zelf een oplossing voor te proberen te ontwikkelen. Dat past in de trend van minder protesteren (beleids-beïnvloedende participatie) naar meer presteren (zelfredzame participatie).

Allemaal leuk en aardig hoor, die nieuwe strategieën. Maar wat moet ik er mee? Ons advies: er je voordeel mee doen. Aan de andere kant moeten we van het hippe sociaal ondernemerschap niet de nieuwe norm willen maken. Ons advies is om de genoemde hybrides tussen sociaal ondernemerschap en sociaal werk te gaan zien als katalysator voor vernieuwing.

WERKEN AAN INNOVATIEF SOCIAAL WERK IN DE STAD: LEREN VAN EN MET ELKAAR

We zijn gestart met de vragen welke rol sociaal werk speelt in de opkomende participatiesamenleving en welke rol ze zou kunnen spelen. Bij het zoeken naar antwoorden zijn we al snel gestuit op de vragen hoe sociaal werkers (weer) invloed kunnen krijgen op hun eigen toekomst en wat zij daarbij zouden kunnen leren van sociaal ondernemers.

De antwoorden op deze vragen zijn niet zo eenduidig als ze soms lijken. Sociaal ondernemers nemen het sociaal werk niet over. Sociaal werkers hoeven ook niet allemaal sociaal en ondernemend te worden. Wel zien we tal van kansen en mogelijkheden opdoemen, die tot inspiratie kunnen dienen voor een sociaal werk dat zich probeert te vernieuwen. De beste vernieuwingsstrategie lijkt niet om de muren van de eigen beroepsgroep op te trekken, maar om de eigen instituties uit te dagen en gezamenlijk te leren. De groep sociaal ondernemers die we zien ontstaan in Rotterdam, bestaat deels uit (voormalige) professionals uit het sociale domein.

Ze zijn gedesillusioneerend geraakt binnen het systeem en proberen met hun vakmanschap, maar buitenom, iets nieuws neer te zetten. Daarnaast zien we een groep die vanuit een hele andere achtergrond (het bedrijfsleven) komt en zich vooral sociaal bekommert en daar zijn bedrijfsmatige aanpak voor inzet. Wat ze allemaal gemeen hebben is dat ze niet alleen ontzettend veel hart voor de zaak hebben en over een oneindig doorzettingsvermogen lijken te beschikken, maar vooral ook dat ze anderen mee weten te krijgen. Ze beschikken over agogische kwaliteiten: ze weten anderen mee te nemen in veranderingen. Veranderingen in hoe met elkaar om te gaan, hoe jezelf te ontwikkelen en profileren, hoe succes er uit ziet, et cetera. Ze zijn geen wereldverbeteraars, maar wereldveranderaars. In het eerste geval is er sprake van optimalisatie van het bestaande, in het tweede geval is er sprake van een nieuwe wereld. Kiest u maar!

Tot slot nog een boodschap voor aankomend sociaal professionals. Sociaal ondernemende burgers slaan met hun nieuwe vormen van sociaal werk een inspirerende brug tussen sociaal werk en samenleving. Jonge professionals roepen wij op hun beroepsmatige activiteiten niet op te vatten als techniek, maar als de kunst van het maken. Door de maatschappelijke productie van zorg, welzijn en werk centraal te stellen, verschuiven we de focus van een strijd om (de eigen) professionaliteit naar het versterken van makerschap in de stad. Dit doen we in samenwerking met inspirerende collega-makers, waaronder jonge social designers, architecten, stadslandbouwers en "echte" ondernemers.

REFERENTIES

- Gezondheidsraad (2014). *Sociaal werk op solide basis*. Den Haag: Gezondheidsraad.
- Spierts, M. (2014). *De stille krachten van de verzorgingsstaat. Geschiedenis en toekomst van sociaal-culturele professionals*. Amsterdam: Van Gennep.